

AKNÁK *a víz alatt*

Lehettem vagy hétéves, de lehet, hogy nyolc. Lejjebb, a Garam-part sodrásában több föl nem robbant gránát is megőrződött, mint világháborús emlék, melyet elkerültek az emberek. Még a legújabbkori népvándorlás férfijai és asszonyai is tudták, hogy arrafelé veszélyes úszni, mert arrafelé minden megeshet. Nyáron apámmal horgászni jártunk ki a Garamra, még nem épült fel a garamszentkereszti alumíniumgyár, még a folyóban pontyok, csukák, márnák és harcsák úszkáltak, szóval még a „dögvész” előtt volt, az ötvenes évek derekán, még nem szennyezték a folyót, még érdemes volt horgászni. Afféle sport volt ez, és ha nagy ritkán elbújtak a halak, vagy lusták voltak a kapásra, apám akkor sem szontyolodott el. „Ez így van – mondta –, depressziósak a halak. De a jövő hétre megjön a kedvük.” Én pedig süttettem a hasamat, vagy úsztam (de még gumival), vagy bebarangoltam az ártéri erdőt, amely keskeny sávban olyan szorosan követte a folyót, hogy nem lehetett eltévedni benne.

Egy alkalommal fiatal cseh házaspárral találkoztunk, jobban mondva, a cseh házaspár talált ránk, és nagyon megörültek, mert eltévesztették az irányt a falut keresve.

– A hátad mögött van a falu, úgy egy kilométerre, nem előtted – mondta az apám, de egy kis kárörvendő hang is elegyedett a szavába. Vagy ezt csak én gondolom úgy? Ötvenvalahány év nagy idő, változnak a gondolatok, és változnak az emlékek is. De apám hangjára még mindig emlékezem. És a fiatal nőére is. Azt mondta csehül:

– Én utoljára a gyerekkoromban jártam itt. Az anyai nagyanyám származott ebből a faluból. Én már Táborban születtem.

– És itt maradt a nagymamája? – csodálkozott az apám. – A falu négyötödét kitelepítették Magyarországra.

– Ő maradt – mondta bizonytalanul a fiatalasszony.

– Valaha, a háború előtt és alatt, ellepték a gyerekek a Garam-partot. Hát ennek már egy évtizede vége.

– Mi az, csupa öregembert hoztak ide? – mondta egy kis gúnnyal a másik, a fiatal, hirtelenszőke férfi.

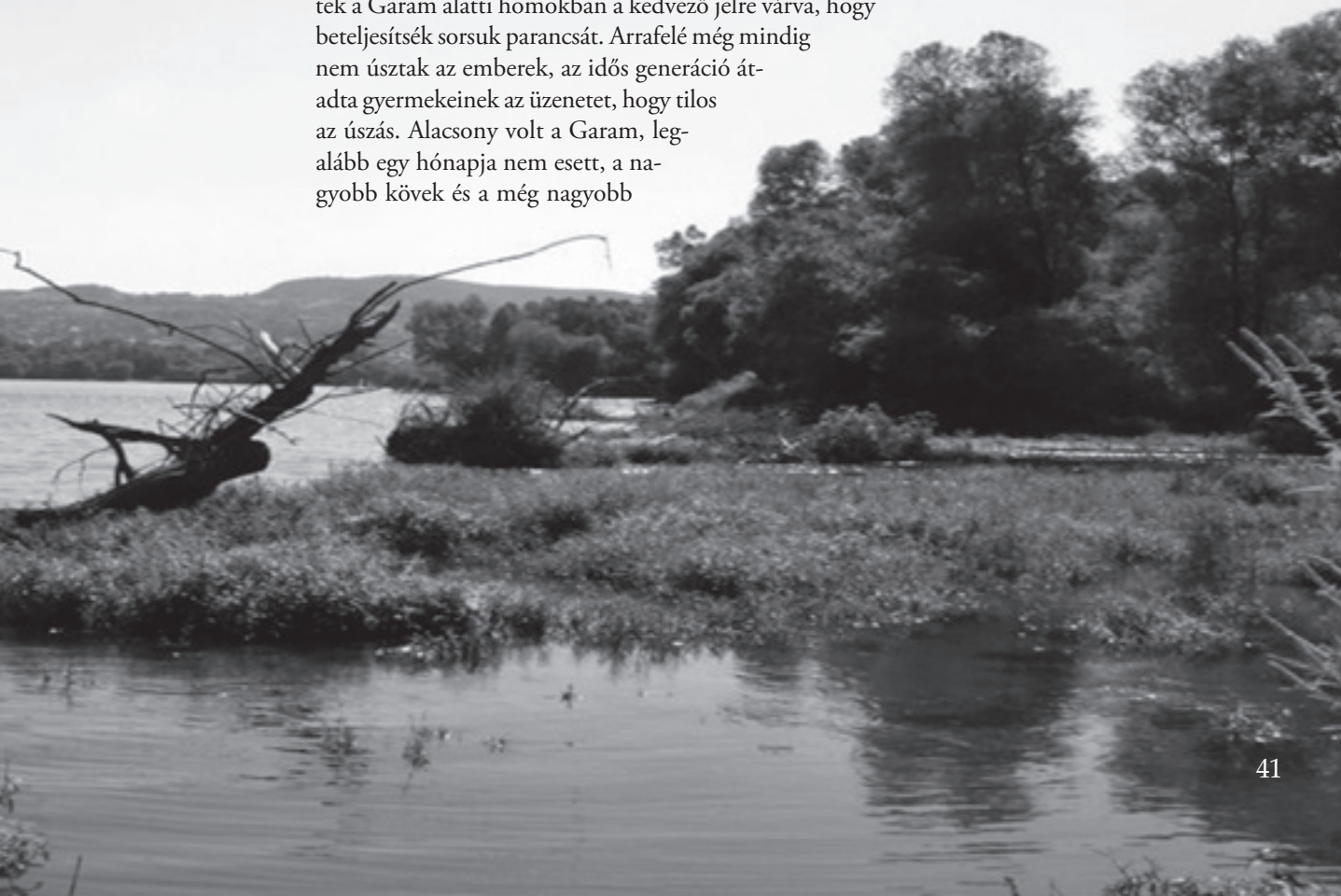
– Nem járnak a partra a gyerekek. Ott, ahonnan jöttek, nem volt folyó. – Egy kicsit elgondolkodott. – Ott voltaképpen semmi sem volt.

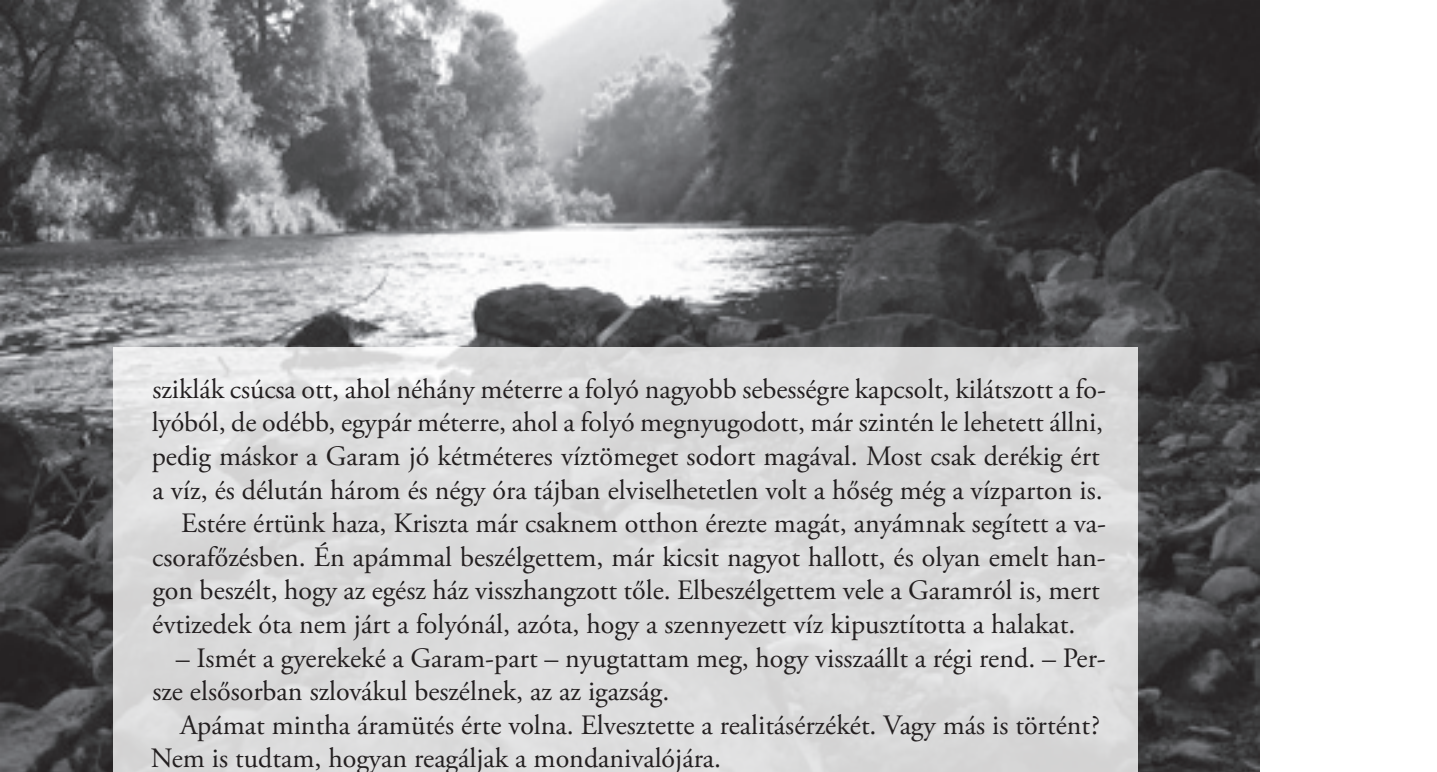
A fiatal pár megköszönte az útbaigazítást, és hamarosan eltűntek a cserjésben. Apám kicsit megorrolt és rosszkedvű lett. Nem szerette az áttelepülteket, mert szegények voltak és primitívek, onnan, Északkelet-Magyarországról, Nyíregyházáról és környékéről jöttek

ide. Többnyire szlovákok voltak, de volt közöttük olyan is, aki nem is beszélt szlovákul, csak olyat, hogy „nie” meg „áno”, meg „dovidenia”. Ezek voltak a leggyanúsabbak. Alattomosan néztek, büszkén vallották magukat szlováknak, de apám szerint úgy, hogy nem volt más választásuk. Vagy nyilasok voltak, vagy köztörvényes bűnözők, legalábbis ezt terjesztette róluk a szóbeszéd.

Persze az idő eltelt, amint a víz is elfolyik egy nagy óceánba, ahol már Isten tudja, hogy a Garam volt-e, vagy a Duna, vagy a Dnyeper. Együtt volt az a Garam, Duna, Dnyeper, még az Isten sem tudta szétválasztani őket, együtt a tenger, mely vihar idején többméteres hullámokkal ijesztgeti az arra hajózó szárazföldi patkányokat. A Garamot úgy vesztetem el, mint valami játékot, mert már nem volt rá szükségem, felnőttem, Pozsonyba kerültem, megnősültem, aztán elváltam, majd újra megnősültem, és itt-ott már ősz hajszálak keveredtek a sűrű, sötétszőke hajamba. Második menyasszonyom tizenöt évvel fiatalabb volt nálam, sosem járt Pozsonyon kívül csak egy nagy erdőbe, mely a Keleti-Tátrában volt Poprádtól északkeletre, és a Beszkidekben, mely arról volt híres, hogy egy medvét látott a szabadban egy síkságon két surmó, játékos boccsal egy hegytetőről, de ez olyan volt utólag, mintha álmodt volna. Egyszer meglátogattuk a szüleimet, jobban mondva, én erőltettem a dolgot, elvégre a parancs az parancs, kötelességemnek tartottam, hogy megismerjék a majdani második menyüket. Kriszta húzódkodott a kisvárosi látogatástól, konzervatívnak nevezett, sőt maradinak is. De azért eljött, és a végén nem bánta meg. Három napot töltöttünk otthon, mert már csak otthonnak nevezem a szülőhelyemet, mely aztán a további évek múlásával, apám és anyám halálával megszűnt, mintha sosem lett volna, parkot létesítettek a helyébe és a gyerekek számára játszótérrel.

De akkor még a szülőhelyem volt, apám és anyám is élt. Szombaton kimentünk a Garam-partra fürödni – olyan volt ez, mint egy utazás visszafelé az időben, holott a fák már nem ugyanazok a fák voltak, a bokrok nem ugyanazok a bokrok, minden megváltozott, jobban mondva sok minden, de a déli szél maradt és a Garam is maradt ugyanott, ahol régen volt, csak ellepték a gyerekek és a kamaszok, és ez megint csak új volt. Persze a gyerekek jórészt szlovákul beszéltek, de néhányan magyarul is. A történelem minden pillanatban véget ér, és minden pillanatban újrakezdődik – ezt a tanulságot vontam le abból a történelemből, melynek jelenleg a részese vagyok, de, sajnos, nem vagyok az alakítója. A föl nem robbant gránátok már több mint négy évtizede pihentek a Garam alatti homokban a kedvező jelre várva, hogy beteljesítsék sorsuk parancsát. Arrafelé még mindig nem úsztak az emberek, az idős generáció átadta gyermekeinek az üzenetet, hogy tilos az úszás. Alacsony volt a Garam, legalább egy hónapja nem esett, a nagyobb kövek és a még nagyobb

sziklák csúcsa ott, ahol néhány méterre a folyó nagyobb sebességre kapcsolt, kilátszott a folyóból, de odébb, egypár méterre, ahol a folyó megnyugodott, már szintén le lehetett állni, pedig máskor a Garam jó kétméteres víztömeget sodort magával. Most csak derékig ért a víz, és délután három és négy óra tájban elviselhetetlen volt a hőség még a vízparton is.

Estére értünk haza, Kriszta már csaknem otthon érezte magát, anyámnak segített a vacsorafőzésben. Én apámmal beszélgettem, már kicsit nagyot hallott, és olyan emelt hangon beszélt, hogy az egész ház visszhangzott tőle. Elbeszélgettem vele a Garamról is, mert évtizedek óta nem járt a folyónál, azóta, hogy a szennyezett víz kipusztította a halakat.

– Ismét a gyerekeké a Garam-part – nyugtattam meg, hogy visszaállt a régi rend. – Persze elsősorban szlovákul beszélnek, az az igazság.

Apámat mintha áramütés érte volna. Elvesztette a realitásérzékét. Vagy más is történt? Nem is tudtam, hogyan reagáljak a mondanivalójára.

– Az ezer éven át magyar falu volt. Hogyhogy szlovákul beszélnek? Egyetlen szlovák sem élt ott. No, legfeljebb három-négy cseléd – igazította ki magát, mert nem akart igazságtalan lenni.

– De negyvenötben történt valami...

– Mi történt? – kérdezte olyan riadtan, hogy nem tudtam, viccel-e vagy komolyan gondolja.

– Hát utána kitelepítették a lakosság nagy részét.

– Szóbeszéd – mondta olyan hangosan, hogy anyám is és Kriszta is bejöttek kíváncsian a szobába. – Mindez csak szóbeszéd – mondta ellentmondást nem tűrő hangon, anyám nem győzte csitítani. Kriszta meg állt, mintha a Holdról jött volna.

– Ugye, ez csak szóbeszéd? – mondta, és megcsóválta a fejét.

– Hát persze. Szóbeszéd. Mi más is lenne? – mondtam egy kicsit hamisan, de az apám nem vette észre a hamisságot a szavaimban. Kezdem rosszra gyanakodni.

– És így is marad örökre – mondta indulatosan, mintha rám haragudna.

Hányszor töprengek rajta, hogy csak egy hajszál választ el az örülettől, mert apám szavai is örültek voltak, még Kriszta is észrevette, de csak lefekvés után szólt, meglehetősen körmönfontan, nehogy megbántson engem. Azt mondta villanyoltás után: „Ugye, csak a legszükségesebb esetben jövünk ide.” Megsértődhettem volna, de az én kívánságomnak adott hangot, s még meg is dicsértem érte. Jó fél év után mondta ki az anyám azt (mert egy hetet az onkológián töltött), hogy az apám rohamosan leépül, és az a látogatásom, melyen Krisztát is bemutattam, az első figyelmeztető jel volt, hogy valami nincs rendben vele. Visszafordíthatatlan, suttogta, pedig még jó néhány évet élhetne, hiszen még hetvenéves sincs. „Demens”, állapította meg, mint egy orvos. Én jó pár évig éltem Krisztával, majd szépen elváltunk, de azóta is látogatjuk egymást, nem túl gyakran, de rendszeresen.

Apám túlélte anyámat, de az utolsó években elborult az agya. Viszont határozottan tudom, hogy a Garam-parti kisközségre az élete utolsó pillanatában is emlékezett, sőt az utolsó napokon váratlanul, a tudata alól, megelevenedett bizonyos Lajos bácsi, Józsi bácsi és Pista bácsi, mind afféle kísértetek. Mind halottak voltak már, ő is készült hozzájuk. A Garam pedig áll a helikopterből a föl nem robbant aknákkal szinte mozdulatlanul, és a fehér fűzek hajtásai a földig lecsüngenek. ■ ■ ■